

בס"ד
דוד 012 תשנ"ב

התורה
4:54
התורה
6:02
התורה
6:37

פרשת יתרו

מעלת מצוות כיבוד הורים

כותב הכלי יקר במצווה זו חתם הקב"ה את חמש דברות ראשונות שהם מצוות בין אדם למקום כידוע בעשרת הדברות חמש ראשונות כנגד בין אדם למקום ולכן נאמר בהם ה' אלוקיך וחמש אחרונות כיון שהם בין אדם לחבירו לא הזכיר את שם ה', ומצות כבוד אב ואם שמוזכרת בחמש ראשונות אע"פ שהוא בין אדם לחבירו מ"מ מצוה זו נוגעת גם בכבוד המקום ברוך הוא לפי שג' שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו, ואם תכבד אב ואם ק"ו שתכבד את אביך שבשמים אשר נתן בך הנשמה החלק המעולה הקיים לנצח שהוא השותף העיקרי שהעיקר היא הנשמה.

הז"ל אומרים הוקש כבוד אב ואם לכבוד המקום נתבונן לרגע במשפט זה המכבד את אביו ואמו הוא לפחות כמו שמכבד ספר תורה כאלו מכבד את המקום
והדבר מבהיל עד כמה גדול כיבוד אב אם כמו שאנו חייבים לכבד את אבינו שהשמים חייב לכבד את הוריו

כותב ספר החינוך (מצוה ל) במצות כיבוד הורים: "טעם מצוה זו, שראוי שהאדם יכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה. שזו מידה רעה ומאוסה ותכלית לפני אלוקים ואנשים. ויתן אל לבו, כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד ותועלת שיוכל. כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא יתברך סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאור העולם, וסיפק צרכיו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאילולי הנפש שחננו האל יהיה סוס כפרד אין הבין. ויעריך במחשבתו, כמה וכמה ראוי להיזהר בעבודתו ברוך הוא".

עד כמה רבותינו נזהרו בכבוד אב ואם הגמרא מספרת כיצד היה רבי טרפון מכבד את אמו המבוגרת. בכל פעם שהיתה אמו צריכה לעלות למיטתה או לרדת ממנה, היה מתכופף כדי שתעלה עליו ותיתמך בו! עשיר גדול היה, ויכול היה להעמיד לרשותה משרתות אין מספר, אך העדיף לקיים את המצוה בגופו. באחת השבתות, שכירדה אמו לטייל בחצר, נקרעה רצועת מנעלה, ונוותרה רגלה ירפה. מיד בא רבי טרפון, התכופף ושם את כפות ידיו מתחת רגליו, וכך הלכה על כפות ידיו עד שהגיעה למיטתה. (קידושין לא)

רבי יוסף היה סגי נהור [עיוור], וכשהיה שומע את קול צעדי אמו, היה עומד ואומר: הריני עומד מלפני השכינה שבאבי! **אבימי - היו לו חמשה בנים גדולים**, וכאשר היה אביו - רבי אבהו, דופק על דלת ביתו, היה אבימי רץ בעצמו לפתוח את הדלת, ולא היה נותן לאף אחד לפתוח. ובהליכתו עד הדלת, היה אבימי קורא שוב ושוב: "כן, כן, אבא, אני בא, אני פותח...".

הבן איש חי מסביר שאבימי ביקש לקיים את המצוה הגדולה של כיבוד אב - לא רק במעשה, אלא גם בדיבור, כדי לא להסחית את הדעת מקיום המצוה!

פעם ביקש ממנו אביו להביא לו מים, הלך אבימי להביא מים, והנה כשחזר מצא את אביו מנמנם. לא הניח אבימי את הכוס ליד אביו והלך, שאין זה כבוד, אלא עמד לפני אביו כעבד לפני רבו כשהכוס בידו, והמתין לו עד שיתעורר! [ובשעה שהיה עומד רבו עמו אלא בנתח ובתחנונים. ואם נצטרך האב לבנו, יעשה הצליח להבינו. מכאן אנו למדים, שאדם לא יחשוב כי הוא מפסיד מזמן לימוד התורה כאשר הוא נצרך לעסוק בכבוד הוריו, אלא אדרבה, ידע שה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, וישלח לו ברכה בזמנו, ויצליח לעשות חיל בתורה יותר ויותר. גם כי אריכות ימים שאמרה התורה, זה בא להשיב לו את הזמן שהוציא על כיבוד הוריו, כך שלא יחסר לו מלימוד התורה כלום.]

כותב הראשית חכמה "שיהיה דרך ארץ לאדם עם אביו ואמו - יאזין וישמע למצוות, ויעשה רצונו של אביו, ויכבדהו בכל כבוד שיוכל להיות. ויהיה דיבורו עמו בבושת ובצניעות, ולא ידבר עמו אלא בנתח ובתחנונים. ואם נצטרך האב לבנו, יעשה לו כל צורכו בטוב לב, ולא יזכיר לפני אביו הטובה שהיטיב לו." (פרק דרך ארץ שער ז) **כתוב במשנה פאה (פ"א מ"א) אלו** דברים שאוכל מפרותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: כיבוד אב ואם..."

אומרת התורה: "יפד את אביו ואת אמו... למען יאריך ימים" (דברים ה טו) **אומר רבנו סעדיה גאון:** מדוע ראתה התורה לנכון להבטיח שכר "למען יאריך ימים", מה שלא אמרה בכל המצוות: אלא, שאם אדם יתחיל במצווה זו, בדין הוא שגם בניו לא יכבדוהו. ואז לא כדאי שיאריך ימים, כי בזקנותו בהכרח יצטרך לעזרת בניו... אבל אם יכבד את הוריו,

אזי בבוא העת יכבדהו בניו, מדה כנגד מידה וכפי שכיד אביו יכבדהו בניו ותהא זקנותו טובה ומאושרת!
וש שאמר, שמידה כנגד מידה - שכר של כבוד כנגד כבוד. דהיינו שכאשר אדם מאריך ימים ומגיע לגיל זקנה ושיבה, אזי מכבדים אותו יותר. לכן אדם זה, שכבד את הוריו, זוכה שיכבדו אף אותו ומרווהו ז"ל: המכבד את אביו, הקב"ה נותן לו בנים שיכבדוהו - מידה כנגד מידה. (מדרש תלפיות ענף כיבוד אב ואם, ודייק כן מילקוט איוב תתקכ"ז)

כותב ה'פלא יועץ': "ואף אם יכבדו אביו עולו עליו, ויצרו מסיתו הסת כפול, יגביר את היצר טוב על היצר הרע, ועולו יסבול ולא יבול, ולא יאחר לעשות ככל היוצא מפיו, שמא יקדמנו אחר. ולפום צערא אגרא, **ואוכל פרות בעולם הזה שיהיו לו בנים מהוגנים**, אמר רבי שמעון בר יוחאי: "כשם שמתן שכרן מרובה, כך עונשן מרובה!" (מדרש שמואל פרשה ז)

צריך מאד להזהר שלא לזלזל בהוריו אפילו זלזול כל שהוא שאז הוא ח"ו מקולל, שנאמר (דברים כז טז): אָרוּר מִקֹּלָה אָבִיו וְאִמּוֹ. [מקלה היינו מזלזל, ואפילו ברמיזה בקריצת עין, ואפילו בלב בלבד.]

מובא בתנא דבי אליהו רבא "כשם שכבדת ועינת את אביך ואת אמך לעת זקונתם, כך תהא מתענג על ה'". (פרק כז) דהיינו מה שתבקש שמה' יתברך תקבל בזכות מצוות כיבוד אב ואם **וכן מובא שם "כל המבקש ימים ושנים, ועושר ונכסים וחיים בעולם הזה, וחיים ארוכים לעולם הבא שאין לו סוף, יעשה רצון אביו שבשמים ורצון אביו ואמו"**. (פרשה כד)

אומר הרב הקדוש רבי שלמה מזוועהיל זצוק"ל "כל פסיעה שאדם פוסע עבור הזולת - חוסך בכך אלף פסיעות עבור עצמו!" ע"כ קל וחומר שפוסע עבור הוריו שהוקש כבודם לכבוד המקום

מסופר על אשה צדקנית שהתגוררה בעיירה באירופה. 16 שנים לא נפקדה בפרי בטן. ביום מן הימים, נסעה אל העיר הגדולה וינה לדרוש ברופאים, אולי יוכלו לסייע לה במילוי משאלת הלב הגדולה של העמדת הדורות הבאים. אבל למרבה הצער, חיוו הרופאים את דעתם, שאין לה כל סיכוי ללדת, והאישה חזרה לעירה שברון לב עצום. בהגיעה לביתה, חיפשה פורקן לעצמה, וחשה צורך לבכות ולבכות... אולם אביה, שהיה אדם גדול וצדיק, היה גר בסמיכות לביתם, והיא חששה שבכיה יגיע לאוזניו, והדבר יצער אותו. אך מה תעשה, והדמעות - אינן מתחשבות בכך, וכמעט פורצות ללא מעצור. הנה היא רואה לפניה את רפת הפרות השוכנת בסמוך לביתם. ללא היסוס היא פונה אל הרפת, למרות ריח הצחנה שממלא אותה, ושם היא נותנת פורקן לבכיה. לפתע עבר שם אביה הגדול, והנה הוא שומע קול בכי, והקול נשמע לו מוכר... עמד והאזין לקולות, ואחר כך המשך בדרכו. לעת ערב, כאשר נכנסה אליו הבת, אמר לה: "בטוחני שבשמים שמעו את תפילתך הזכה. כעת חיה את יולדת בן!" למותר לציין שכך היה, ולשנה הבאה נולד לה בן, שהפך לגדול בתורה והוא הרב אלישיב זצוק"ל (עלינו לשבח ה רנא) (עיקרי הדברים לקוחים מכיבוד אב ואם בהלכה ובהגדה)

הכל למען כבודו של אבא!

מסופר על הגאון רבי רפאל ברוך טולידאנו זצ"ל בהיותו בן תשע, חלה במחלה קשה. הוא שכב במיטתו, ומתפלל בכאבים עזים, בוכה וגונח מרוב ייסורים. לפתע נכנס אביו לחדר, לבקרו. בו ברגע - פסק הנער מבכיו. הידק את שפתיו - וחייך אל אביו! באותה שעה שהה שם ידידו ורעו, הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, שנדהם למראה השינוי הכביר שחל בו. לאחר שהאב יצא מהחדר, שבו הגניחות והאנחות. שאלו ידידו רבי יוסף: כיצד יכולת להחריש, אחר שסבלך רב כל כך?! ענה הנער בן התשע: "לא רציתי לצער את אבא, האם לא די בכך שאני סובל?! לא רציתי שגם לאבא יצאבו!" פעם ישבו כולם לסעודת מצוה, ורבי רפאל ברוך הסב עמם אבל לא טעם דבר. לשאלתם, השיב שהוא שרוי בתענית. על מה ולמה?

סיפר, שהיה נוכח בבית הדין כאשר אביו הדיין פסק את פסק דינו - ואז החל המפסיד להתווכח עמו, והשתמש בלשון חריפה ובמילים בוטות. הבן לא יכול היה להחשות, ומחה על כבוד אביו - ועל כבוד התורה ובית הדין. אבל לאחר מכן הביע אביו באוזניו את מורת רוחו על דבריו: לב האיש היה מר עליו, ופרק את מרירותו. "מששמעתי שציערתי את אבא - בתום לב! וכדי להגן על כבודו! - קיבלתי על עצמי להתענות כדי לכפר על החטא!" ברובו הימים, כשהגיע אביו לשיבה, מילא רבי רפאל את מקומו כדיין. הוא קיבל משכורת ממשלתית מכובדת, אך מפני כבודו של אביו, היה מוסר לו את כל משכורתו, כדבר מובן מאליו! וזאת, למרות שהיה אז בעל משפחה! האב חילק את הכסף בין כל בני המשפחה, ונתן לרבי רפאל ברוך סכום מסוים למחייתו. כאשר נפטר האב והמשכורת כולה נשארה שלו - הצטער רבי רפאל ברוך על המצוה שנשמטה מידו! (מעין השבוע ג שנה) ייתכן בן עזויהו - כל זמן שהיה אביו מצורע והוא היה שופט את העם, לא נטל עליו כתר מלכות בחיי אביו, וכל דינים שהיה דן היה אומרם בשם אביו (עי' סוכה ד' מה ובפרש"י)

שבת שלום ומבורך

קראנו בעזרת הדברות על שמירת שבת להלן סיפורים על שבת קודש
בזכות מה נולד הרמ"א לאביו

בעיר "קראקא" היה אדם נכבד ושמו היה רבי ישראל, חנות רחבת ידיים הייתה לרבי ישראל, של אריגו משי מכל הסוגים ומכל הגוונים, רבי ישראל הרבה במעשי חסד וצדקה ובנוסף לכך היה "גם" תלמיד חכם גדול. שמו הטוב התפרסם ברבים, והרבה אנשים פקדו חנותו ביוזעם שהוא ישר ואמון. מנהג קבוע עשה לו ר' ישראל, שבכל יום ששי בהגיע שעת חצות היה נועל את חנותו, ופונה לביתו להתכונן לשבת, ומעולם לא שינה ממנהגו זה. בשמים הייתה "נחת רוח" רבה ממנהגו של רבי ישראל והשטן נתקנא בו וחפץ היה לנסותו. והנה ביום שישי אחד, הופיע בחנות שר גדול ונכבד וביקש לקנות אריג משי מעולים בכמות גדולה, רבי ישראל הוציא את גלילי האריג מהמדפים, והראה לשר כשהוא מסביר את טיבו של כל אחד מהם.

לאחר שבדק השר את האריגים, ביקש לגזור לו כמויות גדולות מהסוגים שמצאו חן בעיניו, ובעל החנות התחיל למדוד את המטרים הדרושים ולגזור את הבדים לפי הוראות הלוך, המדידה התארכה זמן רב ועדיין לא נשלמה הזמנתו של השר. והנה לפתע הבחין רבי ישראל שהגיעה שעת חצות היום, ואז פנה להתנצלות אל השר, וביקש ממנו שיבוא פעם אחרת כיון שממחר הוא לביתו. השר הפציר בו מאד שהסחורה נחוצה לו מאד, אך רבי ישראל לא נכנע להפצרותיו, כיון שנוהג הוא תמיד לסגור את החנות בחצות היום. השר אמר לו שיקנה את הסחורה ממקום אחר, אך רבי ישראל לא נרתע מאיום זה, ולשלוות נפש נעל את החנות ופנה ללכת. אז שינה לפתע השר את נימת דיבורו, וגילה לו ששליח הוא מהשמים שבה "לנסותו" אם ישמור על מנהגו, ואז אמר עמד הוא בניסיון. ולכן הודיעו כי "שכרו רב" מאד ובקרוב יודל לו בן זכר ש"יאיר את העולם בתורתו". לימים נולד לרבי ישראל בן, שנקרא בפי כל רבי משה איסרליש "הרמ"א". הוא כונה רבי משה איסרליש על שם אביו שהיה ידוע בכינויו איסרל-לאזרש, והיה חותם את שמו: משה בן לא"א ישראל (שליט"א) המכונה משה איסרליש מקראקא.

ממהרים להכנס לתוך הברכה

כבר ידוע שהגאון רבי ישראל מאיר מראדין בעל "חפץ חיים", היה מתריס כנגד קלי דעת המאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת ממנה. וכך אמר: ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון: "בזעת אפיך תאכל לחם", ואילו השבת נתקדשה ונתברכה בברכת ה'. בני בינה ממהרים אפוא להיכנס לשבת ולקבל בהקדם ברכתה האלוקית, וכשתמה השבת, הם מאחרים לצאת ממנה כדי לא להיכנס מיד "לקללת ימי המעשה". ואילו קטני אמונה הופכים באיוולתם את היוצרות: הם מאחרים להיכנס לתחומי הברכה, ונחפזים בקוצר שכלם לצאת מן הברכה של שבת המלכה...

כמה חביבה השבת

חביבה השבת על ישראל שבה שבת אל, וכמה חביבה השבת על הקדוש ברוך הוא כאשר בה שבת ישראל. (בישישים חכמה עמוד שלי"ט)

זכות מצוות השבת

שמירת השבת עולה על כולנה כי השבת "שקולה" כנגד כל המצוות. ומצאתי כתוב בספר "מעם לועז", שבעיר קושטא לפני שעלה הסולטן מגיד למלוכה, היה אדם אחד שהיה ירא שמים בתכלית ושומר שבת כהלכתו, וביום מותו קברוהו קרוב לשכונת הגויים, כי שם היה בית תבשיל של ישראל. ובאותו זמן היו גוי אחד, שבכל לילה אחר חצות היה הולך לקברות ישראל וגונב משם את התכריכים של מתי ישראל. ובאותה לילה הלך הגוי לגנוב גם את התכריכים של האדם הזה, והנה עוד לא הספיק לעשות כלום הוציא פתאום הנפטר את ידו מתוך הקבר, ותפס את הגוי בצווארו והפך את רגליו למעלה, ולא הרפה ממנו. באשמורת הבקר קמו הגויים השכנים, וראו את הפלא הזה שמתוך הקבר יוצאת יד ותופסת אדם אחד בצווארו ורגליו של האדם הזה נמצאים כלפי מעלה, כיון שלא ידעו שזה ישמעאלי, הלכו והודיעו את העניין לחברה קדישא, ובטרם שגיעו אנשי החברה קדישא למקום, נעשה כבר רעש גדול בעיר והתחילו לרוץ כל אנשי העיר מקטנם ועד גדולם לבית הקברות כדי לראות את הפלא, איך שהרגליים מתנענעים כלפי מעלה. והחברה קדישא הודיעו את העניין לרבנים, והלכו גם ישראל לראות את הפלא. וביתיים הישמעאליים הודיעו את הנעשה גם למלך, ותיכף קרא המלך למשנה, והלכו גם הם לראות את הפלא. וכאשר הגיע המלך, אמר לרבנים רצוני שתבקשו מהנפטר הזה שימסור בידי את הנתפס, ואני אערוך לו את המשפט. תיכף נגשו חכמי ישראל ליד הקבר, ובקשו את הנפטר שיעשה כדבר המלך, כדי שיתקדש שם שמים ברבים, והנה פתאום נעלמה היד, והגוי נפל על הארץ כמעט חצי מת. נתפזרו כל ההמון שנאסף לבית הקברות, ואת הגוי לקחו לפי פקודת המלך על רופא בית המלך, והשיגוהו עליו ושימרה המלך עד שנתרפא. לאחר שנתרפא הביאוהו לפני המלך ושאל אותו המלך ויאמר לו שיאמר לו את כל האמת, מה הוא הלך לעשות שם, ויאמר הגוי למלך את האמת, שהוא רצה לגנוב את התכריכים, וזו היא מלאכת מימים ימימה, וזוהו הוא מתפרנס, אבל הלילה ההיא קרה לו דבר מוזר מאד, וזה שיצאה יד הנפטר מן הקבר ותפסתו, ויצא דינו לתלעה ותלו אותו בפומבי, ונעשה קדוש השם גדול. והרב מרא דאתרא דרש לעם ואמר להם: שידעו שהאדם הזה לא זכה לזה אלא מחמת שהיה "שומר את השבת כהלכתה" בכל נפשו ובכל מאודו, הן במלבושים מיוחדים, והן ע"י תוספת קדושה, שזכה לעשות מלבושים נפשו. וזוהו נלמד כמה "גדולי" כוחו של השומר שבת כהלכתו, ושהשומר שבת כהלכתו מתקן בזה "תיקונים הרבה". (אהבת חיים פרשת חיי שרה)

השבת מליצה ישר

מעשה באשה מקשה ללדת שהייתה בסכנה גדולה. בעלה התייפח בבכי לפני "החפץ חיים", וביקשו שיעורר רחמי שמים, אמר "חפץ חיים" לרבנים שישבו לפניו, צריך למצוא לה משהו שיש לו "זכיות של שבת" שיגד את זכותו לטובת הילודת. מיד אמר הבעל: שהוא מקבל על עצמו לעשות גדולות למען השבת: השיב לו "חפץ חיים": שעכשיו נחוץ זכות על מעשה טוב שכבר נעשה בעבר, ולא יועיל קבלה על העתיד. נענה אחד הרבנים ואמר, שהוא השפיע פעם על בעל חנות שיסגרנה בשבת, ובזכות זה תושע האישה ותלד בשלום אמר החפץ חיים: "זכות זו יכולה לעזור לילודת", וכך היה שהאישה ילדה

פלא והפלא: הגמלים מאנו למוש ממקומם, לא נעו ולא זעו...

כאשר רבנו יוסף חיים עלה מעירו בגדאד לביקור בארץ ישראל, היתנה עם ראש השיירה המוסלמי שביום השבת תשבות השיירה כולה. הלה הסכים תמורת תשלום נכבד. שיירת הגמלים עשתה דרכה בדרך לא דרך, במדבר השומם והצחיח. בהגיע ערב שבת החל רבנו לפרוק את המטלטלים מעל הגמל. מנהיג השיירה פנה אל הרב ונתן עליו בקולו: "מה, כלום מתכוונים אתם לעכב את השיירה בלב המדבר?" הלא המקום שורץ חיות רעות ושוודי דרכים, אתם מסכנים את חיי כלוננו!" דבריו אמת היו, כפי שהתברר מאוחר יותר, אבל רבינו לא חת. הוא ענהו שהשיירה רשאית להמשיך בדרכה. הוא ופמלייתו ישבתו כאן - ובצאת השבת יאיצו פעמיהם להשיגם. ואכן, ראש השיירה פנה להאיץ בגמליו - אך הנה פלא והפלא: הגמלים מאנו למוש ממקומם, לא נעו ולא זעו... לנוכח התעקשותם של הגמלים, הוכרח הכל לחנות שם, בלב הישימון, אבל הערבים שחששו מהתנפלות שודדים התפזרו סביב, לחסות בצל ניקידי הסלעים. רבנו ובני פמלייתו לא שתו ליבם לסכנה, לבשו בגדי שבת ועמדו לקבל את פני שבת המלכה במישורי המדבר. במקום מסתורם עקבו נוסעי השיירה הנוכחים בתמהון ביהודים השרים ומזמרים כאילו מצויים הם בבית הכנסת, במקום ישוב. התפילה הסתיימה, רבינו קידש על היין והיסב עם בני פמלייתו לסעודת השבת, כאילו היה מיסב ליד שלחנו... בביתו... הלבנה עמדה במרומי הרקיע, והאירה את שבת השבת. חלונות השירה הזהירו ברחבי המדבר, והערבים רואים ושומעים. לפתע נחרדו: הם הבחינו בכנופיות שודדים שהגיחה מעבר להרים ושעטה לעבר היהודים המזמרים. "הם אבודים!" חלפה במוחם המחשבה הנוראה. ואז ארע הפלא. השודדים התקרבו, ירדו מעל סוסיהם, והתקדמו לעבר היהודים. ולפתע נסוגו במהירות ובהלה. עלו על סוסיהם והתרחקו בדהרה... הערבים הנדהמים הגיחו ממחבואם, סיפרו לרבנו על נס ההצלה המופלא, נישקו בהערצה לשולי גלימתו ואמרו: "עתה ידענו כי אין כאלוקי היהודים!" (מעייני השבוע שמות תקנא)

השבת שומרת עלינו

אחד מגדולי סופרי ישראל כתב: "מבלי הפרזה" אפשר לומר: כי יותר ממה ששמרו ישראל את השבת, השבת שמרה עליהם. לולא השבת שחידשה ורעננה את נשמתם והחזירה בהם חיי רוח ונשמה לכל ימות החול, כי אז תלאות ימות החול היו מושכות אותם יותר ויותר כלפי מטה, עד שלבסוף היו יורדים לדיוטא תחתונה של חומריות ושפלות מוסרית ושכלית.

מלידרד בזכות השבת

מסופר בתלמוד: אמר רבי חייא בר אבא: פעם אחת התארחתי אצל בעל הבית עשיר אחד בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב "משוי ששה עשר בני אדם", ובו היו קבועות שש עשרה שרשראות של כסף. אל השולחן היו מחוברות קערות, כוסות, צלחות, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים. כשהכניסו המשרתים את השולחן אמרו לבעל הבית: "לחי' הארץ ומלואה", כדי שלא יתגאה, וכשלקחו את השולחן בתום הסעודה אמרו: "השמים שמים לה", והארץ נתן לבני אדם". אמרתי לו: "בני! מפני מה זכית לעושר כה גדול?" אמר לי קצב הייתי, וכל בהמה נאה שהגיעה אלי, לא מכרתי אותה אלא אמרתי: "זו תהא לשבת" אמרתי לו: "אשריך שזכית, וברוך המקום שזיכה אותך לכך". (מסכת שבת ק"י"ט).

התפרץ החפץ חיים בבכי

מסופר על עשיר גדול שחי בזמנו של "חפץ חיים" זצ"ל, וכפי גדול עושרו וממונו כן גדול צרותיו, שהתבטאו במחלתו הקשה ומחלות בני ביתו, אשר כל הרופאים אמרו נואש ולא יכלו להעלות ארוכה ומרפא למחלותיהם. יהודי זה היה "רחוק" מאד מתורה ומצוות, והפעיל את עסקיו אף בשבתות כבימי חול רגילים. לימים נודמן לעשיר זה להפגש עם סוחר גדול שהיה ירא שמים ומדקדק במצוות, ובאותה הזדמנות תינה לפניו את עצרו, כי מצבו בני רע, וכי כל המסור הרב שיש לו אינו שווה מאומה, בו בזמן שכל משפחתו סובלת יסורים קשים ומרים, ומיני מחלות שונות שאין להן תרופה. הסוחר הציע לעשיר לגשת אל "חפץ חיים" ולבקש את ברכתו. אולם העשיר שהיה רחוק מחיי תורה ומצוות, דחה כלאחר יד הצעה זו, באומרו: וכי "הרב הוא מלאך" שתהיה באפשרותו לשנות את הבעי? אך הסוחר הפציר בו מאד עד ששיכנעו לגשת לצדיק. כשנכנס הלה לבית הרב "חפץ חיים" זצ"ל, ובתוך כך סיפר על היסורים והמחלות שלו ושל בני ביתו, וביקש והתחנן מהרב שיואיל בטובו לברכו. אך הרב במקום לברכו, אמר לו תן לי את ידך, ואז "לחץ" הרב את ידי העשיר ואמר: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה", אם ברצונך ברכה, תתחיל לשמור שבת ואז הברכה תבוא מאליה. התנצל העשיר בפני הרב ואמר: אדוני הרב! וכי סבור אתה שישל אני בקלות לשמור שבת, והרי יש תחת ידי עשרות מפעלים וסגירתם ביום שבת תגרום לי הפסד של הון עצום? כשמוע הרב את דברי העשיר, שוב לחץ את ידו באומרו: לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, והרי כבר אמרתי לך, שהשבת היא ורק היא הברכה, ואם תשמור את השבת, הברכה תבוא מאליה. העשיר לא ידע את נפשו מרוב צער ולא היה מענה בפיו. אך לאחר זמן מה התעורר כאילו ממחשבתו ואמר: אדוני הרב, חשבתי ברגע זה על היסורים והמחלות שלו ועל בני ביתו, והשנה הנוכחית, ואז אסכם את ההכנסות וההוצאות של כל המפעלים והחנויות, ולאחר מכן אתחיל לשמור את השבת, ואם כן, תרשה לי אדוני הרב לחלל רק עוד שלש שבתות... כששמע הצדיק דברים אלו, "התפרץ בבכי" ואמר: בני בני, וכי חושבת שהשבת היא שלי, שאוכל להרשות לך לחלל אותה, אילו השבת הייתה שלי באופן פרטי לא היה איכפת לי להרשות לך לחלל כמה וכמה שבתות, אולם השבת היא של הקדוש ברוך הוא בורא כל העולמות, ואם כן איך אוכל להעזי להרשות לך לחלל שלש שבתות: "התרגש" העשיר מדבריו של החפץ חיים האמתיים והמאלפים, ובקול חנוק מדמעות אמר: אדוני הרב, אילו הייתי יודע שהשבת היא כל כך חמורה, לא הייתי מעזי לחלל אפילו שבת אחת, מקבל אני עלי בלב שלם להתחיל לשמור שבת. ואז בירכו הצדיק בברכת רפואה שלמה לו ולכל בני משפחתו, ואכן לא עברו "ימים מועטים", וכולם התרפאו רפואה שלמה, ומני אז שקד על שמירת השבת ושאר מצוות

א,ב] יסמוך ברכת אלהי וכו' לברכת אשר יציר(מעיקר הדין אין צריך ה"ע), צריך להפסיק מעט א-ל-ק-, לתיבה נשמה כדי שלא יובן שהנשמה היא אלקיו ח"ו, ואין לומר טהורה היא אלא רק טהורה
ג] יזהר לכיוון בברכה בהזכרת שם הוי"ה שמוזכרו בשם אדני שיצייר במחשבתו אותיות שם הוי"ה ובתוך אות ה"א אחרונה יצייר שם אדני, וגם יצייר בשם השילוב של הוי"ה אדני"ות, ומה טוב ומה נעים להיזהר בזה בכל פעם שמוזכר השם הן בפסוקים הן בתפלה, וגם צריך להזהר כשיזכיר שם הוי"ה יצייר במחשבתו אותיות השם בנקודות, לא יתחיל לומר ברוך עד שיחשוב בלבו וידע על מה מברך:

ד] ברכת הנותן לשכוי בינה, שכוי פירושו, הוא התרנגול שיש לו בינה להבחין בין יום ובין לילה, רוצה לומר בין אמצע היום לאמצע הלילה. גם החרש שאינו שומע כלל מברך ברכה זו:

ה] ברכת פוקח עורים היא הודאה לחסדו יתברך דעיני האדם היו סגורות בשינה וכשינעור נפקחו עיניו, סומא מברך שאין אומרים סב"ל לדברי האר"י (ה"ע- סומא לא יברך והמברך יש לו על מי לסמוך)

ו] אם בירך זוקף כפופים קודם מתיר אסורים לא יברך מתיר אסורים, משום דכפופי קשה מספור, וכיון דבירך זוקף הרי בכלל מאתים מנה, מיהו טוב לברך מתיר אסורים בלי שם ומלכות אלא יהרהר שם ומלכות בלבו כדי שלא יחסר לו מספר האורות הרומזים ברכות אלו עליהם, וכן משותק ב"מ, גם כן מברך.

ז] אם בשעה שאמר בא"י היתה כונתו לברך זוקף כפופים יסיים מתיר אסורים, ורק לכתחילה ודאי צריך להיזהר שלא יאמר בא"י אלא על עילוי הברכה העקרת שצריך לברך אותה בדעתו בהזכרת השם:

ח] אחר מלביש ערומים יברך הנותן ליעף כח ושתי ברכות אלו נתקנו על מלבושי הנפש שיש אדם מאבד לבוש נפשו לגמרי והקב"ה בחסדו נותן לו לבוש חדש שיש ערומה היא ויש אינו חוטא כל כך לאבד הלבוש לגמרי אלא רק מחלישו והקב"ה בחסדו נותן לו כח לחזקו כשמוזכר לו נשמתו:

ט] ברכת שעשה לי כל צרכי היא על עגילת מנעלים שהיחף אינו יכול לעשות צרכיו וכיון דלבש מנעליו כאלו נעשו לו כל צרכיו דאז הוא מוכן ללכת לכל אשר ירצה וכתב האר"י ז"ל שברכות השחר וברכות התורה חייב אדם לברך בכל יום אף על פי שלא נתחייב הוא בהם ואין לבטלם אפילו אם האדם לא ישלם בלילה או לא הסיק בגדיו או מנעליו וכיוצא בזה לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו חוץ מברכת שעשה לי כל צרכי ביום ט"ב וביום הכיפורים שאז כל העולם יחפים ולכן לא יברך(ה"ע- גם בט"ב ויום הכיפורים יברך) וחוף מברכת על נטילת ידיים ואשר יצר שאם לא נתחייב בהן אין לברך, האבל יברך שעשה לי כל צרכי מאחר דכל העולם לובשים מנעלים:

י] אף על פי שאם בירך שלא עשני אשה לא יברך על גוי, ועבד, וכן אם בירך על עבד לא יברך על גוי עם כל זה יברך בלי שם ומלכות ויהרהר שם ומלכות בתוך הברכה,(ה"ע- המברך שלא עשני עבד וכן שלא עשני גוי אף על פי שברך קודם שלא עשני אשה יש לו על מי לסמוך) והנשים יברכו שעשני כרצונו בלי שם ומלכות שיש מחלוקת בזה וספק ברכות להקל וטוב להרהר שם ומלכות בתוך הברכה:

יא] ברכת המעביר מסתיימת בברוך גומל חסדים טובים וכו' ולכן אין עונין אמן אחר ותנומה מעפפני וצ"ל ויהי רצון בוא"י גם יאמר המעביר וכו' בלשון יחיד שאומר מעיני ומעפפני וכן תרגילני תדביקני וכן השאר בנוסח ויהי רצון וכו'

יב] אף על פי דצ"ל והערב בוא"י עם כל זה שתי ברכות הן ועונים אמן אחר ברכה הא' וקודם והערב בוא"י ילמוד בלי ברכת התורה ולפסוק דין ללא תנינת טעם מותר, (ה"ע- נכון להחמיד) לכתוב דברי תורה או לשמוע נמי אסור בלא ברכות, הרהור מותר ויש אומרים הא דהרהור מותר היינו אם יהרהר בלבו בלבד בלתי עיון בספר. ונשים נמי מברכים ברכת התורה ואם ישן ביום על מטתו שינת קבע יש מחלוקת אם צריך לברך או לאו ומשום דספק ברכות להקל יברך בלי שם ומלכות ויהרהר שם ומלכות בלבו ומי שחטפתו שינה בתוך ברכות השחר אז כל ברכה שהוא מסופק בה אם יברך או לאו לא יברך מספק, ואפילו אם הוא מסופק בברכה התורה ועל כל פנים יברך בלי שם ומלכות ויהרהר שם ומלכות בתוך הברכה, ואם שכח ולא בירך ברכות השחר קודם תפלה יברך אחר התפלה חוץ מברכת המחזיר נשמות דנפטר בברכת מחיה המתים, וחוף מברכת התורה שפטר באהבת עולם:

יג] מי שישן בלילה על מיטתו שינת קבע ויעורר קודם חצות לא יברך ברכות השחר. אך ברכת התורה יוכל לברך קודם חצות מאחר שכבר ישן שינת קבע, מיהו אם הוא ניעור קרוב לחצות נכון להמתין עד אחר חצות כדי לברך ברכות השחר עם ברכות התורה כסדר התיקון בכל יום ויהיו קשר אחד, ואם ירצה בזמן מועט זה דביני ובניני יאמר פסוקים של שירות ותשבחות,

יד] חייב האדם לברך מלאה ברכות בכל יום, ובשבת ויום טוב יחסרון מחמת ברכות העמידה ואז יאמרו אותם במיני פירות וריח טוב, מובא בעין חיים: דע כי כ"ב אותיות אלפ"א בית"א הם תלויות במאה ברכות שהאדם מברך בכל יום, וכאשר אין האדם מברך כלל איזו ברכה מהם תחסר ממנו אותה האות שאותה ברכה תלויה בה, ואם בירך אות אלא שטעה בה אז תהיה האות ההיא מצויה אמנם תהיה חסירה ב, ואם בירך ולא כיוון בה אז תהיה האות ההיא חסוכה עכ"ל:

טו] מנהג טוב שהאדם ירגיל עצמו לומר בכל יום ג' פסוקים אלו ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל, ויאמר דוד ברוך אתה ה' וכו', לך ה' הגדולה והגבורה וכו' והעושר והכבוד מלפניך וכו' וכאשר יתיקנום חז"ל בזמירות בכל יום, והאדם יאמר ואתם בפני עצמו בכל יום יו"ד או ז' פעמים, ובכל פעם יאמר אחריהם פסוק ברוך אתה ה' למדני חוקיך מועיל על הסוד וגם להשלים מאה

בשעת הדחק,מנחה יפה לומר האדם בכל יום פסוק ברוך ה' לעולם אמן ואמן חמשה וארבעים פעמים, וזה יועיל במקום תשעים אמנים שחייב אדם לומר בכל יום בעת שהוא אנוס

פרשת מקץ דיני תפילת שחרית

א] מצוה להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת, בשחרית,מנחה וערבית, וכל המקדים יותר הוא קרוב אל הקדושה יותר, מצוה להתעכב עד שלא ישראו עשרה בבית הכנסת, ומכל שכן שצריך להזהר שלא יצא ראשון מעשרה האחרונים שגורם סילוק אור השכינה
ב] מצוה לרוץ לבית הכנסת, וכן לכל דבר מצוה, אך יעשה באופן שלא ילעגו עליו, אלא ילך כאיש מהיר במלאכתו, ואמרו רבותינו ז"ל על פי מלך אסור בהטים שהשכינה קשורה עם ישראל בגלות בשביל שני ריצות שרץ אברהם אע"ה בשביל מצוה דכתיב וימהר אברהם האהלה אל שרה ואל הבקר רץ אברהם, ואמרו גם כן בזהר הקדוש כשישראל רצים לדבר מצוה, כנגד זה רצים מלאכי סגורייא ומקדימין ללמד זכות על ישראל, ירוץ רק עד פתח בית הכנסת, אבל בבית הכנסת עצמה אסור לרוץ אלא ילך באימה ויראה, כי היכל מלך הכבוד היא:

ג] הנכנס לבית הכנסת יזהר להתעכב מעט בפתח קודם שיכנס, ולהראות עצמו ירא וחרד ומזדעזע וליכנס בהיכל מלכו של עולם, וענין זה מועיל מאד אל השלימות של האדם ואל ההשגה, ובכל יום שכינס לבית הכנסת יעמוד בפתח ויאמר פסוק ואני ברוב חסדך וכו' וכסני, וכשהוא נכנס והולך שם יאמר אחר הפסוק הנזכר ה' צ-באות עמנו משגב לנו א-להי יעקב סלה, ואחריו פסוק ה' צ-באות אשרי אדם בוטח בך, ואחריו פסוק ה' הושיעה המלך יענו ביום קראנו, ואם יכול יאמרם כולם בעמדו בפתח, ואם לאו יאמר ג' פעמים אלו כשהוא נכנס והולך, ובחול לא יאמר פסוק ואני ברוב חסדך אלא אם כן לובש תפילין, אבל בשבת ויום טוב יאמר פסוק ואני ברוב חסדך, ואין צריך שיהיה מעוטף בציצית דדי בטלית קטן:

ד]יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו, ולאו דוקא בקבע של בית הכנסת, אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה יקבע שם מקום, וכן כשיתפלל בביתו לפרקים גם כן יקבע מקום להתפלל בו בכל פעם, ועיקר קביעות מקום הוא בתפילת העמידה:

ה] אסור להתפלל בעיצובו, דאם יתפלל בעיצובו אין נפשו יכולה לקבל אור העליון הנמשך עליו בעת התפילה, ורק בשעת וידוי יתעצב על עונותיו, וקודם תפלה יקבל מצות ואהבת לרעך כמוך, ולכן אם יש אדם מישראל בצרה יתפלל עליו כל יום בפירוש, ועל ידי זה תיכלל תפלתו בכלל תפלות כל ישראל ותעשה פרי למעלה:

ו] האר"י ז"ל לא אמר הזמירות בקול רם, כדי להראות הכנעה, וביום שבת היה מרים קולו בנעימה מעט יותר ממנהגו בחול לכבוד שבת, וכשהיה קורא פסוק מתנ"ך מתפילה דמיושב היה קוראו בטעמיו, לא יכניס אצבע לניקוי אוזניו בזמן התפילה ובמטפחת מותר, מנהג יפה כשאומר שלשה פסוקים מי ארץ כמך וגוי' שהם, י"ג מכילך דרמתי ימנה את ה"יג הנזכר באצבעות הימין כך שעושיין באמירת י'ש אורחים סמני הקטורת ע"כ,שמראה על חשיבות וכן יועיל לעורר הכונה בלב וכן אני נוהג:

ז] כשיגיע לקריאת שמע קודם פרשת התמיד יזהר לומר פסוקים שמע ישראל ובשכמל"ו בכונה גדולה כמו קריאת שמע דיוצר, הן בסגירת עיניו, וכן במסירת נפשו בתיבת אחד, כי זו היא חיוב מדרבנן, וכיון לקיים מצות קריאת שמע מדרבנן ויש בה צורך גדול בתיקון התפלה דאין אהנונו יכולים להשלים תיקון הנעשה בקריאת שמע דיוצר אלא בצירוף קריאת שמע זו, אך סגי לומר פסוק שמע ישראל ובשכמל"ו, ואין אומרים ואהבת וגוי':

הנוסחה "אשרינו שאנחנו משכימים ומעריבים וכו'",אינה הראויה דמחזי כמשקר דרוב אין משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אך נוסחה העקרית הוא להוסיף אות כ"ף בתיבת שאנחנו ולומר כשאנחנו משכימין ומעריבין, ולי אגא עבדא נראה דעדיף טפי לבלתי נאמר משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דקמי שמיא גלייא ומה הכרח יש לנו בדברים אלו, אלא יאמר אשרינו שאנחנו מיחדים שמך בכל יום וכו' כן נראה לי והבורח יבחר (ה"ע- חולק שאשרינו שאנחנו משכימים)

ח] פרשת התמיד והקטורת יאמר בכונה גדולה דרבו מספר מעלותיה, והקריאה במקום הקרבה וימנה באצבעותיו הסממנין של הצרי והצפרון וכו',וימנה ביד ימין: ויש מי שכתב י"א סמנים שרמזו במקרא של קח לך סמים וגוי' גם כן ימנה אותם באצבעות, דהיינו קח לך סמים ימנה שמים, ובנטף ושחלת וחלבנה ימנה עוד שלש, ובסמים השנית ימנה עוד חמש, ובלבונה זכה ימנה עוד אחת, ומסתבר טעמיה וכן אני נוהג:

ט] יש מדקדקין לומר אביי הוא הוה מסדר, (מוספים את המילה "הוא") כדי שלא תדבק יו"ד של אביי עם הוה אז נראה כקורא השם ככתבו וכן ראוי לעשות,(ה"ע-מעיקר הדין לא חייב) ופסוקי אגא בכח יאמר כל שתי תיבות ביחד אגא בכח ויפסיק, ואחר כך גדולת ימינך ויפסיק, וכן עזה"ד ויכוין בברית בשמות הקודש כגו' בסידורים, ואין צריך לעמוד כשאומר אגא בכח:

י]בריתא דרבי ישמעאל יש בה סודות גדולים על כן צ"ל נבחת ומתון, ויש שכתבו למנות את ה"יג מידות, צ"ל וכן (בניקוד פתח):
יא] טוב לסמוך אמירת פסוקים של הודו לפרשת התמיד ואיזהו מקומן בכל מה דאפשר וכן לסמוך הודו לברוך שאמר ומי שלא יכול להקדים לבא לבית הכנסת להתחיל התפלה מפרשת העקידה עם הציבור שהוא מוכרח להתחיל בביתו לבדו עד ה' מלך, יחזור ויאמר פעם שנית פסוקים של הודו כדי להסמיכם לזמירות על פי הסוד, ונביתו גם כן מוכרח היה לאומרם כדי לסומכם עם פרשת התמיד, ושאר קרבתות:

זוהר הקדוש מתורגם: הקב"ה הוריד את עם ישראל למצרים לעבדים כדי שיהיו מבוזים בעיני המצרים וכך תשמר קדושת ישראל

אמרי חז"ל מובא במדרש תנחומה פרשת קדושים סימן ט"ו וז"ל "אמר הקב"ה, מי הקדימתי ואשלם תחת כל השמים לל הוא מי הוא מי הוא מי שהקדים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים. עכ"ל אמרו חז"ל: המכבד את אביו, הקב"ה נותן לו בנים שיכבדוהו - מידה כנגד מידה. (מדרש תפילות ענף כיבוד אב ואם, ודייק כן מילקוט איוב תתקנ) ע"כ הרי לנו סגולה בדוקה המובאת במדרש תנחומה זוהי הבטחה לא סגולה אומר המדרש מי זה שמכבד את הוריו ולא זכה לבנים כיון שכל מידותיו של הקב"ה הם מידה כנגד מידה כיון שהוא מכבד את אביו ואמו יזכה לבנים שיכבדוהו, יש אברך שהרופאים לא נתנו לו סיכוי לפרי בטן הוא הביא את הוריו המבוגרים לעיר שגר בה וטיפל בהם במסירות וזכה לשלושה בנים זוהי הבטחה לא סגולה

סכום תנא דבי אריתו רב פרישה כ"ה ללמדך שאפילו יריו של אביו יורד לו על יקנו, ישמע לו מיד".

